

LBRIS

We know
books

Ion Topolog

Inelul de aur

sau

**Povestea iubirii dintre
George Enescu și
Maria Cantacuzino (Maruca)**

– ediția a II-a –

Editura PASTEL, Brașov, 2012

CUPRINS

Capitolul I	5
Capitolul II	32
Capitolul III	65
Capitolul IV	99
Capitolul V	132
Capitolul VI	167
Capitolul VII	195
Capitolul VIII	225
Capitolul IX	251
Capitolul X	298
Capitolul XI	353
Capitolul XII	401
Capitolul XIII	448
Un posibil epilog	472
Notă	474

Capitolul I

Într-o dimineată însorită de iulie a anului 1907, la Sinaia, în ambianța pădurii și-a munților strălucitori în soare, tânăra prințesă Maria Rosetti-Cantacuzino, îmbrăcată cu un taior alb și purtând pe cap o pălărie mare verde, ce-i ferea de lumină chipul voriu, cobora de la castelul Pelișor spre vila Cerkez, unde caza, într-o anumită companie, încă de la începutul primăverii. La Pelișor era reședința altetelor regale Maria și Ferdinand de Hohenzollern și Maruca, cum era numită în familie și societate, și cum îi vom spune și noi de-a lungul acestei povestiri, tocmai luase micul dejun englezesc cu prințesa Maria, Missy, care o invitase, nu numai din etichetă nobiliară, ci și dintr-o simpatie specială ce i-o purta tinerii și distinsei femei. Aceasta intrase – prin căsătorie – cu mai bine de nouă ani în urmă, în celebra familie a Cantacuzinilor, de stirpe împărătească bizantină. După o iubire frumoasă, chiar fascinantă, cu care și începuse mariajul la vârsta de 19 ani, cu Mihail G. Cantacuzino, un bărbat fermecător, de 31 de ani, viața lor familială o luase razna. Mihai era primul născut în familia lui Grigore Cantacuzino, supranumit *Nababul* – pentru averea sa fabuloasă,

dar și pentru zgârcenia proverbială –, și făcuse studii de drept și litere la Paris. Reîntors în țară, cu înfățișarea sa princiară, cucerise deja societatea înaltă a Bucureștiului, în primul rând pe cea feminină, dar se impusese și-n politică (Partidul Conservator) și-n administrație, deținând deja câteva funcții de prim-rang, primar al Capitalei și ministru de justiție. Sigur, nu știm cât era de conștientă o fată de 19 ani, care consimțea să se căsătorească cu un bărbat mai mare cu aproape 12 ani decât ea și cu o experiență de viață de invidiat. Era șarmant, athletic, cu maniere alese, cu părul blond spre roșcat, și cu ochii verzi, cu un cuvânt, tipul masculin ideal dorit de femei. Și, pe deasupra, era și foarte bogat acest prim vlăstar al Nababului, menit – cum spuneam – unei cariere politice răsunătoare. Pe frumoasa și enigmatică Maruca – da, pentru că avea o fire mai mult întoarsă spre sine, spre lumea ei interioară, deși nu-i lipsea nici exuberanța adolescentină, ce și-o dobândise acolo în raiul de natură de la Tescani-Moldova –, a întâlnit-o în vara anului 1898, la conacul cneazului Dumitru Moruzi, de la Zvorâște, situat în partea de sus a Moldovei, către Dorohoi – Botoșani. Fusesse pusă la cale – așa cum se proceda și la alte case, mai mari sau mai mici – această întâlnire? Probabil. Dar chiar așa fiind, parizianul-bucureștean – după ce, întâi spusese că niciodată nu se va însura cu *cioara* aia –, după alte întrevederi, descoperirea că fetișcana moldoveană e o adevărată comoară. A început s-o

îndrăgească tot mai mult și același lucru s-a petrecut și cu ea, tot după o primă reacție de respingere. Îi ieșise în cale bărbatul visat pe când alerga pe aleile conacului de la Tescani sau pe dealurile și Valea Tazlăului? Încă nu putea spune, iar că urma fericirea aceea unică de cuplu potrivit, nici atât. Așa se prefigura. La data de 26 noiembrie 1898, are loc nunta, cum nu se mai pomenise în Bucureștiul vremii. Copila-fecioară intra astfel sub aripa bărbatului puternic și realmente îndrăgostit de ea. Voiajul de nuntă îl petrec chiar la începutul anului următor, pe itinerariul Grecia și Italia. E mai degrabă o călătorie inițiată în trăirea – cu deosebire senzuală – a iubirii. Maruca înflorește feminin, frumusețea ei naturală capătă o anume aură, râsul acela cristalin, venind din copilărie, își va păstra prospețimea, dar în forme de atracție intimă. Soțul ei, experimentat în ale dragostei, o va învăța multe în arta voluptății, fără a-i altera naturalețea – după cum mărturisește discret ea însăși în *Amintirile* ce le scrie mai târziu, cu o prospețime a memoriei excepțională. Voiajul, însă, n-a fost fără peripeții, ca, de pildă, febra tifoidă ce dă peste soțul ei. Nouă săptămâni a durat coșmarul luptei cu moartea. Ea își pune în funcțiune tot devotamentul de tânără și îndrăgostită soție, fapt ce va face ca și iubirea lui să devină maximă. Parcă se regăseau încă o dată, mai identificați, mai îndrăgostiți. E adevărat că în lupta ei pentru a-l salva, a fost hotărâtor ajutorul dat de regina Olga a

Greciei, care-i trimite medicul personal și-o infirmieră, și-așa reușesc să-l scoată din ghearele morții. Boala o contractase – ciudat – numai el, după ce la Constantinopole mâncaseră niște delicioase stridii. Perioada de incubație durase câteva zile, după care totul izbucnise cu o virulență devastatoare. Din modul cum ea prezintă reacțiile lui fizice, rezultă dramatismul situației. Meningita și apoi hemoragia violentă ce se declanșaseră, arată, la un moment dat, că n-ar mai fi fost scăpare. Și totuși, primejdia trece. Bărbatul puternic rezistă, cu greu, dar scapă. Îngrijorarea ei de a-l pierde este autentică, se simte acest lucru din toată mărturisirea, chiar de mai târziu, când devotamentul ei părea a fi uitat de omul lângă care veghease zi și noapte. Totuși, în cele spuse despre acest dramatic episod, la un moment dat menționează și o trăsătură foarte importantă privind firea ei. O reținem, fiindcă și mai târziu se va manifesta, umilind, ba chiar chinuind într-un joc periculos, și pe alți bărbați și, bineînțeles, în primul rând pe cel mai iubit dintre ei: Enescu. În apartamentul de la hotelul *Grande Bretagne*, unde sunt cazați, din cauza bolii lui Mihai, stau în camere separate și ea lasă ușa întredeschisă, să-l vadă pe bărbatul sirian – tip de hindus – cum intră și iese din camera de vis-à-vis. Se întreabă cum ar fi reacționat dacă vecinul seducător ar fi intrat în camera ei? Se pare că ar fi fost gata să cedeze. Starea o pune în alertă și-o face să mediteze mai mult asupra acestei

trăsături psihice ce nu și-o sesizase până atunci. Dar, în fine, pericolul a trecut, convalescența durează tot atât de mult cât se zbătuse și-n furia bolii, și iată-i plecați spre Italia. La Pompei, vizitând orașul îngropat de lava Vezuviului, văzuse sute de oameni îngropați vii, cum îi surprinsese roca fierbinte, ca de exemplu o tânără nevestă însărcinată, întinsă pe sofa în faldurile veșmântului alb, evident, îngălbenit de trecerea timpului, strâns în talie cu un cordon căruia îi atârnau capetele, evidențiind pântecul bombat și frumusețea sculpturală a șoldurilor, brațelor, gâtului și sânilor perfecți. Sau altă femeie care-și cuprinsese cu brațele burta enormă, convulsionată de durerile facerii, iar mai departe un copilaș cum își doarme somnul de veci în leagănul său, și cum, într-o bucătărie, toată în frescă, o matroană stând jos, ține în mână o tigaie de cositor cu coadă lungă și cu cealaltă mână își acoperă ochii, îngrozită de întunericul ce s-a lăsat aici. Era cutremurător. Dar, în fața unei încăperi secrete, a fost oprită de paznic cu un zâmbet șiret, spunându-i, într-o franceză stâlcită, că doamnele cele tinere și frumoase nu au voie să intre. Mihai a lăsat-o la intrare și el s-a dus să vadă obscenitățile provocatoare din acea încăpere, spre care se înghesuiau bărbații, în ciuda tarifului mare ce se plătea suplimentar. După ce Mihai revine, pur și simplu, se privesc stânjeniți. El nu-i spune nimic din ceea ce văzuse, dar nici ea nu-l întreabă, măcar că murea de curiozitate, și seara, la recomandarea medicului,

dormind încă separați din cauza bolii ce-o avusese, îi închide ușa camerei în nas, fără nici o explicație. Dar, în fine, incidentul trece și călătoria continuă cu vizitarea altor și altor locuri și clădiri memorabile, precum Castelul del Ovo, în formă de ou, undeva mai departe de Napoli, pe care îl descrie Chateaubriand în celebrele *Mémoires d'outre tombe*. Și, sigur, cu o staționare liniștită la Veneția, bucurându-se de frumusețea și delectarea unice, oferite de orașul de pe Lagună. Prin fața ochilor se perindă bisericile, palatele, gondolele și pânzele sângerii din muzee, cu picturile lui Tizian, Giorgione, Veronese, Tintoretto, Palma cel Bătrân și cel Tânăr, ca apoi să rămână împietriți în fața Judecății de Apoi a lui Tintoretto, din sala de consiliu a Celor zece din Palatul Dogilor. Zăbovesc și pe Puntea Suspinelor și se plimbă sentimental cu gondola pe Canale Grande. Cu renunțarea la călătoria în jurul lumii, pe care Mihai i-o făgăduise înainte de boală, cuplul fericit se întoarce la București, ea continuând să-și cerceteze intim ființa bântuită – și sub influența unor fenomene ale naturii – precum vântul puternic de pe insula Ischia – de presimțiri și nostalgii privind viitorul, constatând că soțul ei greșise „împingând prea departe inițierea în bucuriile fierbinți ale dragostei și în înfiorarea întunecată a voluptății”.

Dar viața lor familială își urmează cursul, ea trăind din plin tot ce oferea și caracteriza societatea înaltă a Bucureștiului de început de secol XX. Și-

aceasta când deja ești o Cantacuzino. La Florești – Prahova, unde tatăl-socru ridicase celebrul palat, numit Trianonul românesc, sau la București în celălalt palat, de pe Calea Victoriei, deci acasă – cum s-ar spune, dar și în alte locuri și imobile ale protipendadei bucureștene, cunoaște mediul politic și intelectual al vremii, acționând să-și fixeze locul. Se împrietenește cu principesa Maria, viitoarea regină – care va scrie în *Povestea vieții mele*: „Maruka Cantacuzino avea locul de frunte în grupul prietenelor mele; (...) era uneori ciudată și avea o fire netăgăduit originală. Tovărășia ei te însuflețea, dar zadarnic ai fi încercat să te opui ideilor ei.” –, dar și cu alte doamne din familii mari, selectate după criteriile ei –, precum Maria Șuțu, Maria Moruzi, Olga Sturdza, Martha Bibescu ș.a., fiind prezentă la seratele muzicale și five o clock-uri, la fastuoasele cine în oraș și-acasă, „la ieșirile la iarbă verde, la curse, la bățile cu flori” (*Umbre și lumini*), profitând din plin de „belle époque” a României. Lumea ce se perinda pe la acele petreceri și toaletele purtate arătau că elita aceea ce venea din timp, intrase într-un foarte dinamic proces de emancipare. La logodna domnișoarei Marie Condesco cu domnul Constantin Isvorano, de exemplu, printre invitați se află Irène Marghiloman, Georges Bibesco, Charles Ferekidi cu doamna, colonelul Georges Catargi, aghiotant al regelui Serbiei, domnul Alexandre Ghika, domnul Vacaresco, domnii generali Mano, Floresco, prințul

Alexandre Știrbey, și-atâtia alții, sigur, nelipsind nici tinerii prinți Cantacuzini, Mișu și Maruca, abia întorși din voiajul de nuntă. Toaletele, aduse direct de la casele de modă din Europa, ofereau o priveliște superbă pe trupurile zvelte și chipurile de zeițe ale doamnelor și domnișoarelor. Satinul și muselina, brocartul, erau trase perfect pe frumoasele trupuri, pe care străluceau perlele și trandafirii în corsaj și-n păr, pe trenă, sau egretele regale în coafură, și camelii, și tot felul de flori ce dădeau distincție și eleganță acestei lumi venită aici în landouri și trăsură, având fiecare blazonul familiei, și trase de cai de rasă și cu birjari în cele mai pitorești costume. Și discuțiile și planurile de vacanță, ce se purtau de la unii la alții, care de care mai spirituale; acum, când se putea călători cu Expres-uri europene ce traversau și România lui Carol I de Hohenzollern, toate arătau că și-n partea aceasta a Europei se produsese și continuau să aibă loc schimbări mari. Ba apăruseră și primele automobile.

Carol I, care domnea de trei decenii în țara românească, reușise o anume stabilitate economică și politică, și, bineînțeles, realizase Independența, respectiv ieșirea de sub stăpânirea odiosului și înapoiatului Imperiu Otoman, care, timp de secole, n-adusesese nimic și luase – cum a spus mai târziu un istoric – totul. În plan cultural și monden, tonul îl dădea Curtea Regală, cu deosebire regina Elisabeta, care atrage la Peleș – într-un fel de salon al artelor – elita

creatorilor de-atunci, în frunte cu Alecsandri, Maiorescu, Delavrancea, Nicolae Grigorescu, Dimitrie Dinicu și alții. Ea însăși poetă – Carmen Sylva, dar și excelentă desenatoare – ilustrația Evangheliei de la Argeș, inclusiv chipul Mărucăi în Arhanghelul Gabriel, e prea bine cunoscută – va fi factorul de coeziune, de atracție și de lansare a unor artiști, cu deosebire tineri. Tot ea – sigur, urmând modelul doamnelor de odinioară de la curtea regală din Franța sau Anglia, dar și al curților nobiliare de prinți, duci, conți și baroni germani, cum era și în castelul de la Wied, unde se născuse – aduna în jurul ei un grup de tinere și doamne de onoare, unele cu o instrucție intelectuală foarte rafinată, dobândită în țară în cadrul familiei, cu profesoare și guvernante străine, sau în pensioane particulare, dar și-n instituții de învățământ vestite din Apus. De aici veneau cu o pregătire și-o ținută exemplare, pe lângă frumusețea cu care natura le înzestraseră pe cele mai multe, frumusețe și noblețe devenite celebre și-n țările foarte emancipate, unele căsătorindu-se cu nume importante, mai ales în Franța. În plus, aceste frumoase aparțineau ele însele unor familii boierești și domnitoare cunoscute: Brâncoveanu, Mavrocordat, Caragea, Șuțu, Sturdza, Bibescu, Moruzi, Cantacuzino, Ghica și altele, sau unor familii de mari boieri: Lahovary, Rosetti, Negri, Băleanu, Greceanu, Cryssoveloni și alții. Dar nu numai odraslele feminine se aflau într-o asemenea efervescentă

intelectuală, ci și băieții provenind din asemenea familii, dacă nu în primul rând chiar aceștia. Băteau drumurile Europei la studii înalte, de unde se întorceau cu o pregătire de vârf, în cele mai diverse domenii. Așa ajungeau în funcții politice și administrative, în justiție și economie, dar și în știință, artă și cultură, după cum se știe. Sigur, nu toate aceste odrasle, cu sânge mai mult sau mai puțin albastru, răspundeau așteptărilor. Erau și destui care, pur și simplu, tocau banii părinților în petreceri și șantane de care Parisul nu ducea lipsă. Eminescu – care n-a prea marșat la invitația reginei Elisabeta de a deveni și el un poet „încurajat” sau „de curte”, cum se zicea, cu o formulă consacrată, îi va veșteji – cu sarcasm pe acei tineri paraziți, în *Satirele* sale, dar mai ales în *Scrisoarea III*, partea a II-a, spunând: „Acolo v-ați pus averea, tinerețele la stos.../ Ce a scos din voi Apusul, când nimic nu e de scos?” Deci nu toți acești fii de familii mari erau la înălțime, dar cei mai mulți, da, și-au dovedit-o acolo unde au fost puși sau au ajuns prin afirmarea valorii profesionale, sau în atâtea momente istorice prin care a trecut țara lor, de pildă, Războiul pentru Independență sau cel de mai târziu, pentru Reîntregirea țării, murind pe câmpurile de luptă.

Veneau la rând – și, într-un fel, reprezintă categoria cea mai importantă – boierii cu fiii-fiicele lor, tot de vișă veche, de rang înalt sau mijlociu și mic, boiernașii – cum li se zicea –, conașii, duducutele și

domnișorii lor, precum este și familia Rosetti-Tescanu, sau familia Negri, Jora și altele. În fine, venea categoria foarte dinamică a fiilor și fiicelor de magistrați, slujbași ai statului sau ai boierilor mari, ai fiilor și fiicelor de militari de rang, profesori și învățători, preoți, ba chiar și de țărani mai înstăriți, luminați, care, prin capacități mentale deosebite, ajutați de părinți sau rude, sau boieri generoși, sau prin forțe proprii și eforturi incredibile – care n-au suferit în boală și suferință, ca Iulia Hasdeu sau Panait Cerna, de exemplu – ajungeau foarte sus, la pregătiri excepționale, după care, reveniți cu suflul înlăpturii în țara lor, se realizau în cele mai diverse domenii, cu opere ingineresti, științifice, artistice, sociale și politice, care au însemnat istorie și patrimoniu național. Câteva exemple sunt edificatoare: Nicolae Iorga – fiu de boiernaș, Vasile Pârvan – fiu de învățător, Duiliu Zamfirescu – fiu de administrator de moșii, Ioan Slavici, Octavian Goga, Liviu Rebreanu, A.D. Xenopol, Eudoxiu Hurmuzachi, Alice Voinescu – fiică de magistrat (Steriadi), Ion Andreescu, Barbu Delavrancea – fiu de căruțaș, din mahalaua Delea Veche din București, Anghel Saligny, Cella Delavrancea – fiică de magistrat, general Eremia Grigorescu – a comandat Divizia 15 la Oituz, George Enescu – personajul care ne interesează în mod special, fiu de administrator de pământuri. Și așa mai departe, lista ar ajunge la mii de asemenea nume de oameni mari, în sens valoric, care reprezintă tot ce are